

## ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА

*Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова*

### **Анотація**

*Представлено теоретико-політологічний аналіз проблеми лобіювання в сучасній Україні та його інституціоналізації.*

**Ключові слова:** лобіювання, прямий лобізм, цивілізований лобізм.

### **Abstract**

*Presents theoretical and political analysis lobbying issues in contemporary Ukraine and its institutionalization.*

**Keywords:** lobbying, direct lobbying, civilized lobbying

В Україні лобіювання давно стало невід'ємною частиною політичної системи. Однак на відміну, наприклад, від європейських держав, де лобізм давно є звичною частиною політичного життя, в Україні цей феномен, як правило, сприймається негативно. Це викликано тим, що діяльність лобістів в нашій державі сьогодні не структурована, напівлегальна, непідконтрольна жодному громадському або державному інституту і багато в чому межує із корупцією.

Приблизно з кінця 1990-х років в кулуарах влади і преси ведеться дискусія щодо статусу лобізму і навіть робилися неодноразові спроби прийняти закон про лобіювання [1], проте жодна з них не виявилася успішною: у 1999 р.— закон про лобіювання в Україні ініціював І. Шаров; 1999 р. — закон про правовий статус груп, об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді (ініціатор законопроекту Ю. Сахно); 2005 р. — закон про діяльність лобістів у Верховній Раді України (ініціатор законопроекту І. Гринів). На сьогодні у Верховній Раді України зареєстровано законопроект «Про лобіювання» народних депутатів України О. Продана і О. Сотника.

Супротивники і прихильники прийняття закону про лобіювання в Україні не втомлюються наводити аргументи «за» й «проти», які, однак, при найближчому розгляді надзвичайно схожі. Обидві сторони сходяться на думці, що законодавче регулювання лобізму відіграє визначальну роль в його існуванні, функціонуванні та результатах діяльності. Однак в основному позиції сторін вибудовуються на сліпому наслідуванні практики європейських країн, які мають власний унікальний досвід щодо реалізації цієї проблеми і який не завжди прийнятний для вітчизняних умов.

Наприклад, в країнах ЄС, існують іноді зовсім різні системи регулювання лобіювання. Особливо показовою є ситуація у Великобританії, де немає спеціалізованих законів, що регулюють роботу численних лобістів. Зате є перелік законів про протидію корупції, який ефективно і практично повністю усуває всі побічні ефекти лобізму: подарунки законодавцям, шантаж, оплачені голоси в парламенті, і багато інших тіншовх схем.

Істотний стримуючий ефект надає наявність в західних країнах величезної кількості різноманітних груп інтересів. Ресурси великих комерційних структур відчутно більше коштів які мають некомерційні організації. Нарівні з великим бізнесом ефективно лобіюється і малий. Йому в цьому допомагають інститути громадянського суспільства, які дозволяють тримати лобізм в дозволеному і конструктивному руслі. Інтереси бізнес-лобі також перетинаються з величезною кількістю некомерційних організацій, профспілок і багатьох інших структур. У подібному конкурентному середовищі найменше порушення самого м'якого із законів миттєво приверне увагу громадськості з усіма наслідками, що обертаються неприємними для порушника наслідками.

Більш того, в європейській спільноті інтереси і проблеми окремих груп регулюються і вирішуються самими групами і спільнотами. Так, великий бізнес завжди виступає єдиним

фронтом за певними позиціями, наприклад із трудовому законодавству або оподаткуванню. Це є наслідком продуманої системи управління кожною компанією і веде до ефективної артикуляції інтересів. Фактично, групи інтересів (той же бізнес) виступають з необхідними їм законодавчими ініціативами, приймаючи при цьому на себе частину функцій із аналітичного супроводу нормативних актів, що розробляються.

Саме ця творча складова лобізму і дозволяє зробити цей процес ефективним, але є начисто відсутньою в українській практиці. Опосередуючим, але важливим фактором, стримуючий введення законодавства про лобіювання в Україні є закритість правлячої еліти. А правляча еліта фактично «збита» в одну групу інтересів — це великий бізнес, який і вкладає основну частину коштів в лобіювання [2]. Його інтереси не стикаються один з одним в силу малої конкуренції: порушення закону максимум тягне галас в пресі, який швидко згасає через саму її приналежність до великих олігархів й правового нігілізму більшої частини суспільства.

Крім того, прохід в правлячу еліту в Україні талановитих, творчих («необхідних» об'єктивно в силу цього громадян) фактично не можливий в тому числі і в силу існуючої виборчої системи [3]. Виборці часом слабо уявляють собі не тільки особистості кандидатів, але самі партії, за які голосують. Так, парадоксальним чином у період 2014-2015 рр., громадяни обрали до Парламенту партії, які фактично ще не існували, свого роду «протопартії», які отримали представництво у Верховній Раді, не маючи взагалі членської бази та організаційної структури. Голосування більшої частини виборців відбувалося «авансом» [4].

В Україні правляча еліта не відчуває, що джерелом її влади є народ. Так, в США ніхто не переобере в Конгрес того представника, який голосував би за будівництво АЕС в своєму окрузі без пояснення причин. І будь-який член Конгресу, знаючи це, поводить себе відповідним чином.

Відсутність будь-якої особистої відповідальності за вчинені на посаді вчинки відкриває широкі простори для нелегальних схем, але це вже далеко не продукт негативного впливу лобізму, це порок всієї системи. У нашій країні лобізм дуже часто працює в режимі «пожежогасіння», є спрямованим «на щось», що почасти й диктує відповідні непопулярні в суспільстві політтехнології.

Отже, відсутність в нашій політичній культурі рівноправного положення влади і суспільства серйозно спотворює і наше сприйняття лобізму. Очевидно, що законодавство несе лише частину загального навантаження у визначенні місця і ролі лобізму в житті країни. І те, що реалізація правової оформленості лобізму в Україні зайшла в глухий кут, зовсім не означає, що в ухваленні відповідного закону немає необхідності. Однак прийняття одного лише нормативного акта, що регулює лобістську діяльність, не зможе докорінно вплинути на ситуацію, що склалася: для цього потрібні якісні зміни в суспільстві [5]. Саме тому закон про лобіювання слід розглядати лише як один з факторів в комплексі заходів, які змогли б вивести на якісно новий рівень процес взаємодії влади і суспільства, зробити його більш зрозумілим і прозорим.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Годний С. Лобіювання в Україні: вихід із «правової тіні» [Електронний ресурс] / С. П. Годний // Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22-24 березня 2017 р. — Електрон. текст. дані. — 2017. — Режим доступу : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2329>.
2. Корнієнко В. Олігархізація влади [Текст] / В. Корнієнко // Політична лексика сучасного українського політика і громадянина : енциклопедичний словник-довідник / укладач В. М. Піча ; наук. ред. Л. Д. Климаської, Я. Б. Турчин, Н. М. Хоми ; [колектив авторів : І. В. Алексеєнко, О. І. Романюк, М. В. Школяр та ін.].— Львів : «Магнолія 2006», 2017.— С. 247.
3. Годний С. Лобізм як форма політичної комунікації [Електронний ресурс] / С. П. Годний // XLV науково-технічна конференція гуманітарних підрозділів. — Вінниця : ВНТУ, 2016. — Режим доступу : <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016>. — Назва з екрана.
4. Корнієнко В. О. Партійна ідеологія: система цінностей, або синдром «суспільної кататонії»? [Текст] / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк, О. В. Буряченко // Гілея : збірник наукових праць [гол. ред. В. М. Вашкевич]. — К. : ВІР УАН, 2017. — Вип. 117. — С. 253–269.
5. Корнієнко В. О. В пошуках консолідації українського суспільства: національна ідея чи політичний ідеал [Текст] / В. О. Корнієнко // Нова політика : науково-публіцистичний журнал.— 2000. — № 4.— С. 47-52.

**Годний Сергій Петрович** – пошукач кафедри політичних наук, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, м. Київ, e-mail: [godniy@bigmir.net](mailto:godniy@bigmir.net)

Науковий керівник: **Корнієнко Валерій Олександрович** — кандидат історичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, академік Української Академії політичних наук. Вінницький національний технічний університет, Вінниця. e-mail: [valkorney1958@gmail.com](mailto:valkorney1958@gmail.com)

**Sergii Godnyiy** – search engine Department of Political Science, National Pedagogical University.

MPDragomanov, m. Kyiv, e-mail: [godniy@bigmir.net](mailto:godniy@bigmir.net)

Supervisor: **Kornienko Valeriy Aleksandrovich** - candidate of historical sciences, doctor of political sciences, professor, head of the department of social and political sciences, academician of the Ukrainian Academy of Political Sciences. Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia. e-mail: [valkorney1958@gmail.com](mailto:valkorney1958@gmail.com)